

КАРПАТСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА
Кафедра філософії, богослов'я та гуманітарних наук

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

Методологія наукового дослідження

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від 27 серпня 2020 р.

Гарант освітньої програми

Викладач дисципліни

Анотація

Курс «Методологія наукового дослідження» є курсом прикладного характеру, який покликаний допомогти студентам магістрам у формуванні їх як науковців.

Мета курсу: ознайомити слухачів з методологічними засадами дослідження в галузі філософії, навчити їх організовувати науковий пошук, оформлювати звіт про наукове дослідження в необхідній формі (тези, стаття, монографія, реферат, дисертація тощо), представляти свої результати на наукових конференціях і семінарах.

Вивчивши курс «Методологія наукового дослідження» студенти-магістранти повинні **знати:**

- принципи дослідження в філософії;
- визначення об'єкту, предмету, мети, завдань дослідження;
- етапи наукового дослідження;
- типи наукових звітів;
- принципи, етапи підготовки і проведення наукових досліджень;

вміти:

- вибирати та формулювати проблему дослідження;
- шукати необхідну наукову інформацію;
- обирати методологічну основу дослідження
- реферувати літературні джерела;
- брати участь в науковій дискусії;
- формулювати об'єкт і предмет дослідження;
- формулювати і перевіряти наукові гіпотези;
- формувати комплекс методик для дослідження обраного предмету;
- збирати емпіричні дані;
- проводити обробку та інтерпретацію емпіричних даних;
- оформлювати наукові звіти;
- представляти результат дослідження на наукових конференціях та семінарах.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів - 3	магістр	Нормативна	
Модулів - 3	Галузь знань 04 Богослов'я спеціальність 041 Богослов'я	Рік підготовки	
Змістових модулів - 3		2	2
		Семестр	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 1		3	3
		Лекції	
Загальна кількість годин – 90		12	2
		Практичні заняття	
Тижневих годин для - 2		10	2
	Самостійна робота		
		68	86
Форма контролю: іспит			

Змістовні модулі:

Модуль I. Загальні питання методології наукового дослідження. У процесі вивчення модуля студенти повинні ознайомитися із набором стандартних прийомів та навичок, що спрощують та полегшують проведення досліджень. Вивчити основні методичні прийоми: робота з науковою літературою, накопичення ділової інформації, організація і проведення наукового експерименту і спостережень, обробка експериментального матеріалу. Студенти повинні освоїти основні методи теоретичних та експериментальних наукових досліджень, знати види помилок та проводити статистичну обробку експериментальних результатів.

Модуль II. Робота з науковим текстом, інформацією, джерельною базою. У процесі вивчення модуля студенти повинні ознайомитися із розподілом наукових досліджень на фундаментальні та прикладні; поняття проблеми, теми та предмета наукових досліджень; методика постановки експерименту; організацію наукових досліджень в наукових установах та вузах України; методологічні основи та етапи наукових досліджень; порядок планування наукового дослідження; порядок та способи отримання необхідної наукової інформації; методи опрацювання наукової літератури та її огляд; методика узагальнення отриманих результатів досліджень; вимоги Держстандарту ДСТУ-3008-95 щодо оформлення звіту про науково-дослідну роботу; Вимоги ВАК України щодо структури та оформлення наукових статей для публікації у фахових виданнях; вимоги до структури та оформлення магістерської випускної роботи.

У процесі вивчення модуля студенти повинні уміти: вибрати тему наукового дослідження; здійснювати пошук необхідної інформації, включаючи і можливості

„Інтернету”; здійснювати опрацювання та узагальнення інформації з наукових джерел; організувати та виконувати прикладні наукові дослідження з використанням стандартних методик; обробляти результати проведених досліджень та формулювати висновки; оформляти результати науково-дослідної роботи у відповідності з вимогами Держстандарту України для звіту або публікації.

Компетенції, якими має оволодіти студент у процесі вивчення дисципліни

В процесі вивчення курсу студенти повинні набути навичок раціональної роботи з науковою літературою, проводити обробку результатів спостережень, вміти математично виражати графічну залежність експериментальних величин, що підлягають невідомим законам, оформленні та представленні результатів дослідницької роботи.

Тематичний план дисципліни

**МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
(денне відділення)**

Назва розділів, тем		Кількість годин			
		Лк	П	С	
		з	р		
МОДУЛЬ І. НАУКА ЯК СФЕРА ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ					
1.1	Поняття, зміст і функції науки	2	2		
1.2	Психолого-технологічні принципи наукової творчості			2	
1.3	Методологія наукових досліджень			2	
1.4	Наука як система уявлень про світ (дійсність).				
1.5	Теоретична основа наукових досліджень.				
1.6	Методологія і методи наукових досліджень.	2			
1.7	Науковий потенціал України.				2
МОДУЛЬ ІІ. ЕТАПИ ТА МЕТОДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ					
2.1	Розроблення робочої гіпотези та організація підбору матеріалу	1		2	2
2.2	Обробка й аналіз інформаційних даних	1		2	2
2.3.	Системний аналіз.		2		2
2.4.	Логіка наукового дослідження.	2			2
2.5.	Прогнозування та пошук рішень			2	2
2.7.	Система науково-дослідної роботи у вищій школі.		2		2
2.8.	Оформлення результатів наукового дослідження.	2			2
2.9.	Публікування результатів наукових досліджень			2	2

МОДУЛЬ III. РОБОТА З НАУКОВИМ ТЕКСТОМ, ІНФОРМАЦІЄЮ, ДЖЕРЕЛЬНОЮ БАЗОЮ					
3.1	Наукова робота		2		2
3.2	Засвоєння термінології				
3.3	Наукова робота з науковою літературою		2		4
3.4	Самостійна робота – основний метод оволодіння знаннями.			2	2
3.5	Самостійна робота з книгою.			2	2
3.6	Структурні елементи творчої діяльності.	2		2	2
3.7.	Формування комплексу методик для дослідження та збір емпіричних даних				2
3.8.	Статистична обробка емпіричних даних та їхня інтерпретація				2
3.9.	Написання наукового звіту: тези, стаття, реферат, дисертація, монографія				2
3.10	Представлення наукової роботи на конференція та семінарах. Захист дисертації				2
3.11	Вибір напрямку та проблеми дослідження, створення теоретичної моделі дослідження, інтерпретація отриманих даних, оформлення наукового звіту: тези, стаття, реферат, дисертація, монографія				4
		12	10		68

**Семестровий план дисципліни «Методологія наукового дослідження»
Лекції**

1. Методологія в науковому дослідженні: загальні засади та принципи (2 години)
2. Вибір та формулювання проблеми дослідження (2 години)
3. Пошук наукової інформації та її представлення в рефераті. Наукова дискусія (2 години).
4. Об'єкт і предмет наукового дослідження. Підбір групи досліджуваних. Вибірка (2 години)
5. Формулювання та перевірка робочих гіпотез дослідження. (2 години)
6. Формування комплексу методик для дослідження та збір емпіричних даних (2 години).
7. Статистична обробка емпіричних даних та їхня інтерпретація (2 години).
8. Написання наукового звіту: тези, стаття, реферат, дисертація, монографія (2 години).
9. Представлення наукової роботи на конференція та семінарах. Захист дисертації (2 години).

Практичне заняття

Вибір напрямку та проблеми дослідження, створення теоретичної моделі дослідження, інтерпретація отриманих даних, оформлення наукового звіту: тези, стаття, реферат, дисертація, монографія

Зміст тем

Тема 1. Методологія в науковому дослідженні: загальні засади та принципи

Філософічне пізнання як наукове пізнання. Теоретичний та емпіричний рівні пізнання.

Зовнішні та внутрішні цілі наукового пізнання. Поняття методології. Вибір методологічної основи дослідження. Схема наукового пізнання. Принципи наукового пізнання: об'єктивність, детермінізм, історизм, причинність, розвиток, практична спрямованість. Об'єкт і суб'єкт наукового пізнання.

Тема 2. Вибір та формулювання проблеми дослідження

Проблеми і задачі в навчанні і науці. Ознаки наукової проблемної ситуації. Соціальне замовлення, потреби виробництва, загалом практики як чинники виникнення проблем в науці. Звідки виникають проблеми в філософії («замовники» досліджень в філософії).

Перевід проблемної ситуації в проблему. Формулювання проблем та визначення напрямку дослідження. Визначення теоретичних, емпіричних і практичних завдань дослідження.

Тема 3. Пошук наукової інформації та її представлення в рефераті. Наукова дискусія

Окреслення кола проблем, дотичних до обраної для дослідження проблеми. Підбір літератури (монографії, статті, дисертації тощо). Пошук інформації в системі Internet. Представлення огляду літератури в науковому звіті. Чим реферат відрізняється від плагіату. Опис думок однодумців автора. Цитування. Критика положень, з якими науковець не погоджується. Аргументованість критики. Як реагувати на критику в свою адресу. Ведення нової дискусії.

Тема 4. Об'єкт і предмет наукового дослідження. Підбір групи досліджуваних Вибірка

Співвідношення об'єкта і предмета наукового дослідження. Підходи до розуміння об'єкта і предмета наукового дослідження. Мова філософії як емпіричної науки. Змінні і сталі показники, їхнє співвідношення в філософічному дослідженні. Підбір групи досліджуваних. Експериментальна і контрольна група. Групи для порівняння (контрастні групи). Визначення необхідної кількості досліджуваних. Вибірка, розрахунок вибірки відповідно до генеральної сукупності. Чи потрібна вибірка для філософічного дослідження.

Тема 5. Формування та перевірка робочих гіпотез дослідження

Мета, завдання дослідження та гіпотези. Гіпотеза як передбачення майбутніх результатів. Ставлення науковців до гіпотез за Дж. Брунером. Теоретичне підґрунтя гіпотез. Передбачення залежностей та зв'язків змінних. Формулювання гіпотез, кількість та рівень загальності гіпотез. Перевірка гіпотез. Що дає змогу вважати гіпотезу підтвердженою?

Тема 6. Формування комплексу методик для дослідження та збір емпіричних даних

Підбір методик для дослідження згідно з поставленою метою та сформульованими робочими гіпотезами. Кількість та об'єм методик. Узгодженість методик. Поєднання опитувальників та експериментальних методик. Поєднання методик, що дають числові результати та методик, що дають змістовні результати. Опис методик в науковій роботі. Організація збору емпіричних даних. Інструкція для

досліджуваних. Етичні засади збору і представлення емпіричних даних. Особливості поведінки досліджуваних. Поведінка дослідника в процесі збору емпіричних даних. Опис емпіричної процедури в науковій роботі.

Тема 7. Опрацювання даних. Статистична обробка емпіричних даних та їхня інтерпретація

Визначення способу опрацювання емпіричних даних. Якісний аналіз даних. Аналіз даних у відсотках. Використання статистики для обробки емпіричних даних, підбір засобів статистики для опрацювання даних в тексті. Опис статистичних даних. Поєднання статистичного та змістовного аналізу. Представлення даних в таблицях, графіках, діаграмах тощо. Інтерпретація статистичних даних на базі обраної теорії. Інтерпретація даних у вигляді "дискусії" на базі декількох теоретичних платформ.

Тема 8. Написання наукового звіту: тези, стаття, реферат, дисертація, монографія

Загальні вимоги до наукової роботи. Тези доповіді (виступу) на конференції: види, обсяг, особливості подачі матеріалу. Вимоги до написання статті. Подача наукової роботи у вигляді реферату. Оформлення реферату. Наукові дисертації: магістерська, кандидатська, докторська як кваліфікаційні роботи. Вимоги до дисертацій. Монографії: колективні та індивідуальні. Збірки наукових праць. Написання рецензії на наукову працю.

Тема 9. Представлення наукової роботи на конференціях та семінарах. Захист дисертації

Підготовка і проведення виступу на конференції. Наочність під час виступу: демонстрація таблиць, прозірок, використання мультимедійного проектора. Відео та аудіо записи. Відповіді на запитання під час виступу. Участь у науковій дискусії, наукові дебати. Стендова доповідь. Захист дисертації (магістерської, кандидатської, докторської). Опонування дисертації.

Практичне заняття

Вибір та формулювання проблеми дослідження

- Ознаки наукової проблемної ситуації.
- Звідки виникають проблеми в філософії («замовники» досліджень в філософії). Соціальне замовлення, потреби виробництва, загалом практики як чинники виникнення проблем в науці
- Перевід проблемної ситуації в проблему. Формулювання проблем та визначення напрямку дослідження.
- Визначення теоретичних, емпіричних і практичних завдань дослідження.

Створення теоретичної моделі дослідження

- Окреслення кола проблем, дотичних до обраної для дослідження проблеми.
- Визначення мети та завдань дослідження.
- Формулювання об'єкта і предмета наукового дослідження.
- Визначення найважливіших чинників та структури їхніх зв'язків.
- Формулювання гіпотез, кількість та рівень загальності гіпотез. Перевірка гіпотез.

Інтерпретація емпіричних даних

- Використання статистики для обробки емпіричних даних, підбір засобів статистики для опрацювання даних в тексті. Змістовний аналіз даних.

- Опис статистичних даних. Поєднання статистичного та змістовного аналізу.
- Представлення даних в таблицях, графіках, діаграмах тощо.
- Інтерпретація статистичних даних на базі обраної теорії
- Інтерпретація даних у вигляді "дискусії" на базі декількох теоретичних платформ.

Оформлення наукового звіту: тези, стаття, реферат, дисертація, монографія

- Загальні вимоги до наукової роботи.
- Тези доповіді (виступу) на конференції: види, обсяг, особливості подачі матеріалу.
- Вимоги до написання статті
- Подача наукової роботи у вигляді реферату. Оформлення реферату.
- Наукові дисертації: магістерська, кандидатська, докторська як кваліфікаційні роботи. Вимоги до дисертацій.
- Монографії: колективні та індивідуальні. Збірки наукових праць.
- Написання рецензії на наукову працю.

Самостійна робота студентів

Практичні завдання для самостійної роботи, які потрібно виконати студентам, щоб отримати допуск до заліку:

- Бібліографічний опис книги, наукового збірник, статті, реферату з Internet.
- Підготувати текст тез виступу на наукову конференцію (тема довільна),
- Підготувати унаочнення для виступу за цими тезами на конференції.
- Підготувати анотацію та резюме, тематичний та розгорнутий план до статті, доповіді.

Виконання ККР (90 хвилин з аналізом наукового тексту)

VII. Індивідуально-консультативна робота

Презентація наукової проблеми (за вибором), що передбачає:

- попередню підготовку до практичних занять, з'ясування складних питань з викладачем шляхом індивідуального консультування;
- виконання завдань і вправ у позааудиторний час самостійно або під керівництвом викладача з наступною їх перевіркою;
- підготовку до обговорення окремих питань;
- підготовку доповідей та рефератів з питань діловодства та фахового мовлення;
- самостійне вивчення окремих питань з тем курсу;
- вивчення рекомендованої навчально-методичної та наукової літератури навчальної дисципліни.
- Розв'язання тестових завдань.
- Контроль грамотності студентів шляхом написання диктантів та їх перевірки аналізом помилок.

VIII. Методика активізації процесу навчання

Прийоми активізації навчання передбачають проведення модульних контрольних робіт, ректорських контрольних робіт, індивідуальні заняття зі студентами, підготовку доповідей та рефератів з проблемних питань.

Для підвищення інтересу до навчальної дисципліни проводяться диспути з актуальних питань наукового дослідження та методології, інтерактивні тестові завдання, складання та редагування наукових текстів, підготовки до науково-дослідної практики.

IX. Система поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль здійснюється у формі бесіди, дискусії, тестів, індивідуальних і фронтальних опитувань, ректорських та деканатських контрольних робіт, модульного контролю. Вагоме значення в роботі студента над матеріалом навчального предмету має робота з науковою інформацією та коментування тих чи інших запропонованих ситуацій, співвідношення рейтингових показників роботи студента на лекції, практичному та самостійної роботи дає можливість викладачу с коригувати методи роботи в аудиторії та в поза аудиторний час.

Формою підсумкового контролю є залік / екзамен. Екзамен з навчальної дисципліни складається з двох етапів:

I етап – перевірка теоретичних знань з навчальної дисципліни;

II етап – перевірка основ практичного застосування теоретичних знань на практиці (розв'язання ситуативних задач).

Питання до підсумкового контролю

1. Філософічне пізнання як наукове пізнання.
2. Теоретичний та емпіричний рівні пізнання в філософії.

3. Поняття методології. Вибір методологічної парадигми.
4. Принципи наукового пізнання: об'єктивність, детермінізм, історизм, причинність, розвиток, практична спрямованість.
5. Об'єкт і суб'єкт наукового пізнання.
6. Проблеми і задачі в навчанні і науці.
7. Ознаки наукової проблемної ситуації.
8. Соціальне замовлення, потреби виробництва, загалом практики як чинники виникнення проблем в філософії («замовники» досліджень в філософії).
9. Перевід проблемної ситуації в проблему.
10. Формулювання проблем та визначення напрямку дослідження.
11. Визначення теоретичних, емпіричних і практичних завдань дослідження.
12. Окреслення кола проблем, дотичних до обраної для дослідження проблеми.
13. Підбір літератури (монографії, статті, дисертації тощо). Пошук інформації в системі Internet.
14. Представлення огляду літератури в науковому звіті.
15. Опис думок однодумців автора. Цитування.
16. Критика положень, з якими науковець не погоджується.
17. Ведення наукової дискусії.
18. Співвідношення об'єкта і предмета наукового дослідження.
19. Підходи до розуміння об'єкта і предмета в філософії. Формулювання об'єкта і предмета дослідження.
20. Мова філософії як емпіричної науки. Змінні і сталі показники, їх співвідношення в філософічному дослідженні.
21. Підбір групи досліджуваних.
22. Експериментальна і контрольна група.
23. Визначення необхідної кількості досліджуваних.
24. Вибірка, розрахунок вибірки відповідно до генеральної сукупності.
25. Мета, завдання дослідження та гіпотези.
26. Гіпотеза як передбачення майбутніх результатів.
27. Ставлення науковців до гіпотез за Дж.Брунером.
28. Формулювання гіпотез, кількість та рівень загальності гіпотез.
29. Перевірка гіпотез.
30. Підбір методик для дослідження згідно з поставленою метою та сформульованими робочими гіпотезами.
31. Кількість та об'єм методик. Узгодженість методик.
32. Поєднання опитувальників та експериментальних методик.
33. Поєднання методик, що дають числові результати та методик, що дають змістовні результати.
34. Опис методик в науковій роботі.
35. Організація збору емпіричних даних. Інструкція для досліджуваних.
36. Етичні засади збору і представлення емпіричних даних.
37. Особливості поведінки досліджуваних.
38. Поведінка дослідника в процесі збору емпіричних даних.
39. Опис емпіричної процедури в науковій роботі.
40. Визначення способу опрацювання емпіричних даних.
41. Якісний аналіз даних.
42. Аналіз даних у відсотках.
43. Використання статистики для обробки емпіричних даних. Підбір засобів статистики для опрацювання даних.
44. представлення статистичних даних в тексті.
45. Опис статистичних даних.

46. Поєднання статистичного та змістовного аналізу.
47. Представлення даних в таблицях, графіках, діаграмах тощо. Малюнки.
48. Інтерпретація статистичних даних на базі обраної теорії.
49. Інтерпретація даних у вигляді «дискусії» на базі декількох теоретичних платформ.
50. Загальні вимоги до наукової роботи.
51. Тези, доповіді (виступу) на конференції: види, обсяг, особливості подачі матеріалу. Вимоги до написання статті.
52. Подача наукової роботи у вигляді реферату. Оформлення реферату.
53. Наукові дисертації: магістерська, кандидатська, докторська як кваліфікаційні роботи. Вимоги до дисертацій.
54. Монографії: колективні та індивідуальні. Збірники наукових праць.
55. Написання рецензії на наукову працю.
56. Підготовка і проведення виступу на конференції.
57. Наочність під час виступу: демонстрація таблиць, використання мультимедійного проектора. Відео та аудіо записи.
58. Відповіді на запитання під час виступу на конференції.
59. Участь у науковій дискусії, наукові дебати.
60. Стендова доповідь на науковій конференції.
61. Захист дисертації (магістерської, кандидатської, докторської).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: АБУ, 2015. – 480 с.
2. Грищенко І.М., Григоренко О.М., Борисенко В.О. Основи наукових досліджень. – К.: КНТЕУ, 2016. – 186 с.
3. Збірник основних нормативних актів про вищу освіту, наукову діяльність, підготовку та атестацію наукових кадрів. – Харків: Гриф, 2013. – 335 с.
4. Історія Національної академії наук України / С.В. Кульчицький, Ю.В. Павленко, С.П. Руда, Ю.О. Храмов. – К.: Фенікс., 2016. – 527 с.
5. Кузин Ф. Магистерская диссертация. Методика написания, правила оформления и порядок защиты: Практическое пособие для студентов-магистрантов. – М.: Ось – 89, 2009. – 304 с.
6. Наука для XXI века. Новые обязательства. Декларация о науке и использовании научных знаний. Повестка дня в области науки – рамки действий. – Париж: ЮНЕСКО, 2000. – 55 с.
7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. збірник. – К.: Держкомстат України, 2003. – 340 с.
8. Прохоров Е. П. Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. для вищ. пед. закл. освіти. – К.: РННЦ “ДІНІТ”, 2000. – 260 с.
9. Теорія і практика політичного аналізу: Навч. посібник. / За заг. ред. О.Л. Василевського, В.А. Ребкала. – К.: Міленіум, 2013. – 228 с.
10. Шейко В., Кушнарєнко Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – К.: Знання – Прес, 2013. – 295 с.

Додаткова:

11. Вернадский В.И. Научная мысль как планетарное явление. – М.: Наука, 1991. – 270 с.
12. Голуб В.А. Огляд концепцій формування і використання бібліотечних електронних ресурсів // НТІ. – 2001. – № 3. – С. 55 – 58.
13. Економетрика: практикум з використання комп'ютера // І.Г. Лук'яненко, Л.І. Краснікова. – К.: Знання, 1998. – 217 с.
14. Иванов В.Ф. Контент-анализ. Методология і методика дослідження. – К.: Просвіта, 1994. – 103 с.
15. Малиновский Б.Н. Академик Борис Патон: Труд на всю жизнь. – М.: ПЕРСЭ, 2002. – 271 с.
16. Олешко В. Журналистика как творчество. – М.: РИП-Холдинг, 2003. – 222 с.
17. Патон Б. Е. Наука. Техника. Прогресс. – М.: Наука, 1987. – 414 с.
18. Сурмин Ю. П. Методология и методы социологических исследований. – К.: МАУП, 2003. – 304 с.